

est: sed illud unde factum est, principium erit. Epicharmus autem **comicus** de diuino uerbo aperie sic scribit: Diuinum, inquit, uerbum est, quod artes hominibus suggestit, docetque facere quod conductit. Non inuenentes enim homines artes, sed Deus hominibus eas immisit, uerbum autem hominum à diuino uerbo defluxit.

Esa. 1. Cum autem per Elstam spiritus sanctus clameret: Quid opus mihi est sacrificiorum multitudine uestro, dicit Dominus, plenus sum holocaustis agnorum, pinguedinem & taurorum sanguinem nolo. Et post pauca: Lauamini, purificateq; uos, & ejcete iniuriam ab animis uestris. ceteraq; huius. Menander **comicus** uide quemadmodum in comedia eisdem fere uerbis ac sententia uulsi est: Si q; Pamphile taurum in sacrificio oblata multitudine, aut deorum aliorumq; huiuscemo di propitium se habiturum Deum arbitratur, penitus errat, mentis leuitate seductus: sed oportet iustitiam seruare, non adulterio, neq; virginum uti corruptione: nec acus quidem tenue filum, si alienum est, concupiscere. Deus enim prope est, & omnia uidet, quod illi simile est. Deus appropinquans ego sum, & non Deus de longe, faciet ne aliquid homo in occulto, & ego

Deiphilus. non uidebo ipsum. Deiphilus etiam **comicus** non aliunde quæ scriptura in comediam transtulit ea quæ de iudicio dicit: Tu putas, inquit, mortuos, qui deliciose uixerint, Dei iudicium effugisse. Sed est iustitia oculus qui omnia perspicit. Duo enim itinera mortuis proposita esse putamus, alterum iustorum, alterum impiorum. Causa igitur ne eres, nam & apud inferos iudicium est, quod Deus dominator omnium exercebit, cuius nomen temibile, quod ego dicere nequeo. Si quis autem mortalium male agens putat Dei oculum effugere, is impia dicitur opinione. Cauete qui putatis Deum non esse, est enim in quaenam. Si quis autem perperam agit, tempus lucratum, nam postea dabit poenas. In **Orphicis** quoq; scriptum inuenitur: Cum omnes deos occulauerint, ad latissimam rufus restituat lucem. Quare si uiste, sancte, uiuemus, & hic beati, & postquam hinc recesserimus, beatiores futuri sumus. quam beatitudinem non determinato quodam temporis spacio habebimus, sed in eternum requiescere poterimus, una cum ceteris habitantibus immortalibus. Idem **Orpheus** cum inuisibili Deum affirmaverit, uni columnmodo cognitionem sui donasse de genere Chaldaeorum affert. Abraham, ut ego puto, aut aliquem ex suis significans his fere uerbis: Nullus, inquit, Deum, nouit, nulli quidam unigenitus à genere Chaldaeorum defluxus. Deinde commutatis uerbis illud expressit: Cœlum mihi est fides, terra uero scabellum pedum meorum. Deus, inquit, in celo aurea, in sede sua sedere cognoscitur, terra uero sub pedibus eius est, manum autem eius dexteram ad fines oceanii extendit, montium radices tremiscunt, ac uitribus eius relixti non possunt. Cœlestis igitur ipse est, & in terram omnem peruenit. Ipse initium omnium, medium, atque finis. Hæc ab illis prophetis effuxerunt. Quis si aperiet cœlum, tremor unititer comprehendet: & abs te montes liquefient, sicut, à facie ignis liquitur cera. Et quis metitus est cœlum palmo? Quid oportet singula singulis conferendo longiorem esse: omnia quæ apud Græcos uel apud Barbaros sive poëtas sive philosophos rectius dicta sunt, aperiſſimè à ludæorum scriptura derivata uidentur. Hęc Clemens. Nos autem Platonem maximè admirantes, nec id ab re diligenter: namq; scripturam sequi uidetur: philosophiam tamen eius rejiciemus, quoniam purissimum scriptura aurum non omnino immaculatum seruauit. Sola enim diuina eloqua sancta puraque sunt, longe ab omnī mendacio remota, argentinum purgatum, & probatum terra. Platonis autem, ceterorumq; omnium dicta simul ac scripta, quoniam humanis cogitationibus atq; conjectura ad considerandam naturam rerum accesserunt,

Esa. 66. nonnulli falsitatis permixtum possident.

Psal. 119.

nonnulli falsitatis permixtum possident.

nonnulli falsitatis permixtum possident.

Scholia in Cap. VII.

1. Sic ut Plato censuit, fortis uirtus tam per dum sunt in viuis armis patriam defendere, & ubi in fa-
cia concesserunt, eidem sua patrie plurimum prodefecta Eusebius de fidibus pronunciat, eos
faniorum communione prodefessi, cum in carne ambulantes peregrinantur à Domino, & cum regule
eterna fruantur. **2.** Arisobolum testimoni adducens Eusebius ostendit, Platonem, Orpheum, Aratum &
alios cum Philophoros iam Poetas, plurima de Dīis rebusq; diuinis facis Hebreorum literis petuisse
& tangunt sua uenitisse. **3.** Clementem postea introducit Eusebius, qui dicit, Stoicos Deo mun-
dam uelut corpus cui ipse anime loco efficit, affinxisse. Eodem una cum Platone, Pythagora & Arisobulo
te òxy uero ipso iżq; iżq; nūq; rōtissi constituisse, Epicurum, uacuum fixisse, Aristotelem usq; ad la-
ne Sphaera prouidentiam perduxisse, cum neuter sacra scripture pronunciatorum sensum affe-
queretur. Multos Philophoros de Mundi & eorum que in eo sunt ortu, de Deo ciuiq; cultu, multa con-
gruentia cum Hebreorum literis docuile inter hos Platonem excelluisse, quoniam is non raro à sco-
po aberrauerit, cur de diuinis rebus sermonem instituit.

Quod inconfundenter de Deo Plato locutus est. Cap. VIII.

Nam si quis uoluerit amore atque odio depositis exquisita ratione ue-
ritatem inspicere, mirabile illum philophorum simulacrum quæ ma-
nibus hominum facta in uiri similitudinem fuerunt. Dei appellationem tur-
piter attribuere comparet. Ita post sublimem illa theologiam, quæ patrem
& creatorem uniuersi unum Deum esse confispsit, à celo in profundum
idolatria delapsi, populi Atheniensis opinionibus ferebatur. Nec ueritus
est Socratem in Pyrgum ad floridula dea uota descendenter laudare. Gal-
lum etiam Aesculapium sacrificare probè iussum à Socrate fateri uidetur, &
Delphicum damona paternum Græciæ interpretari appellat, & diuinis li-
benter laudibus prosequitur. Audi enim eum quam turpiter vulgarem de
dīis opinionem confirmat, dicens. Aliorum autem dæmonum generatio-
nem cognoscere, ac dicere, matius quoddam opus est, quām nos ferre possumu-
mus. Sed credendū est his, qui iamdiu dixerunt, qui deorum nepotes sunt,
& ut aūnt, clare progenitores suos nouerunt. Non enim possibile est, deo-
rum filii non credere. Nam & si nullam necessariam aut periūsimilem affe-
riant demonstrationem, tamen quia sua se narrare affirmant, leges patrias se-
quentes credamus. Propter hæc & cetera huiusmodi, is philophorus nobis,
quoniam secū ipse discedit, relinquendus est. Nam qui poetas, poetarumq;
fabulas in libris de Legibus comenit, quicquid mentium illum ait, qui pri-
mus singere ausus fuit, ea Cœlum fecisse, quæ ab Hesiodo scribuntur: cate-
raq; huius, quomodo nunc deos & deorum nepotes Saturnum, louem,
litionem & ceteros appellant.

Scholia in Cap. VIII.

Hactenus ēy nūq; y Platonice Theologie & comparationem cum sacra Hebreorum scripturā
traspropofit Eusebius. Nunc ad errorum Platonis reprehensionem defecit, & primo omni-
um uito illi uerit, quod de dīis Poetis pugnantia professus est, interdum enim demona illa deridet
& deridat, mox uelut oblitus eorum quæ dixerat, patriam d' ei & uox & Idolatriam, Deo citi-
am Ethnosc laudibus extollit & commendat. Quid autem illi credit, qui de re tanta sibi ipsi contradic-
unt: pp're Paulinum illud implésum esse in eiusmodi Philosophis: Cum se p̄tarent sapientes, sunt
fidi sunt. Rom. 1.

Quod non recte Plato de demonibus sensit. Cap. IX.

Ad hæc cum medianam rationalium naturam non absq; ortu, sed geni-
fermetate, ideo nullo modo angelorum, aut dæmonum aliquem deum ap-
peller, quoniam nec natura immutabiles sunt, nec à se ipsis, sed à prima cau-

S 4 fa tam

fa tam esse quām bene esse, immortalitatemq; consequantur, Plato in corpo
reas quidē has in tellecūtales substantias & rationales similiter asserit. Sed
primum non recte non genitas tam ipsas quām omnem animam opinatur;
deinde quasi natura defluxisse à prima causa, & ita constitutas esse contem-
dit. Non enim omnino à non ente simpliciter factas arbitratur, Quare pluri-
morū deorū genus, quasi defluxus quodam ac emanationes prima cau-
se & secundæ, ut ipse dicit, nobis proponit, hos natura bonos esse, nec posse
à propria uirtute labi, ac propterea deos esse affirmat. Genus autem dæmo-
num aliud quoddam facit, quod omnis nequitia, ac in peiora mutationis
capax esse dicit. Horum alios bonos, alios prauos & esse & appellari. Hæc à
scriptura ludeamus, id est à ueritate ipsa alienissima sunt. Sed unde sibi
genius dæmonum constitutum est? Nemo enim mentis compos à corpora-
li materia, que irrationalis est rationalem natum dæmonum unquam con-
siderit. Quod si etiam ipsi emanationes quædam superioris naturæ sunt, un-
d' igitur nequitia in his posterioribus quæ à primis emanarunt, nata est:
quomodo autem amaritudine à dulcedine procer sit? Nam si praui dæmones
omnes tenebant, & omnem amaritudinem malignitate superarunt, quo-
modo ex defluxu melioris natura ortum habuerunt? ex qua si emanarent,
non mutari profecto ad peiora potuissent: si uero mutari sunt, non emanar-
unt certè ab impossibili natura. Quòd si neque à superiori natura defluxu
quodam emanasse ipsos ratione confiteri cogimur, nec à corporum mate-
ria productos, sequitur non genitos esse, & sic ad corporum naturam non
genitam, tertiam quandam naturam absq; ortu cum Deo uniuersi colloca-
re uidetur, ita non erit sibi Deus creator ac pater omnium. Sed de his satis
dictum est.

Scholia in Caput IX.

Alium platonum errorem de demonibus reprehendit Eusebius. Putauit enim illi **D**emones in genitos esse, & à prima causa desfluxisse, **d**emones & animas. Atqui Sacra littere testantur, angelos & animas à Deo, ex nihilo ut cetera, conditas esse. Erravit etiam in eo Philoponus, quod quandodam naturā prauos & perniciosos, alios naturā bonos esse finxit, cum extra controversiam sit, angelos & animas à Deo conditos esse & quidem bonos. Quosdam uero ex eis excidiisse suo scelere è gloria & in noxientia sua & in demones esse conuenerat.

Quod non recte de anima Plato sensit. Cap. X.

Nunc de anima quid sentiat videamus. Eam igitur cum immortalen
Hebreis similiter scripsit, ac ad Dei similitudinem formatam put-
uerit, substantiam eius tamen ex indiuisibili constare contendit. Dicit enim
in Timao, generatione atque virtute priore corpori, quia dominam ani-
mam secum mam esse productam, hoc modo: Ex indiuisibili substantiam, inquit, que
temporibus semper eodem modo se habet, & diuisibili, tertiam quandam substantiam
em, migrat. Inter hac extrema constituit: & quod multo peius est, diuinam illam, incor-
poralem, rationalem. Deoq[ue] simile animam ad sinus, lupos, formicas, apes,
rutorum. caterasq[ue] bestias descendere aletit, & huic opinioni absq[ue] demonstratione
aliqua cateros adharere hortatur. V[er]o adeo, inquit in libro de Anima, er-
rant, quoique cupiditate corporis rufus corpori copulantur. Talibus au-
tem copulantur, quales mores prius in hac vita comprobantur. Nam quae
uentri atque turpitudini dedita fuerant, sinorum & similium bestiarum corpo-
ra ingrediuntur: quae rapaces atque tyrannicae, luporum atque accipitrum cor-
pora ingrediuntur: quae populares fuerant, & vulgare modestiam atque
iustitiam confutidine comuni, non philosophia & mente approbarunt,
uel formicarum, uel etiam hominum rufis accipiunt corpora. Et in Phoe-
dro ad idem inquit: Vnde singulae animae uenerunt, ad decem usque annos
cum

millia non revertuntur. Non enim alata penna sunt ante hoc tempus, nisi sedulo phiosophata fuerint, aut cum Philosophia puerorum insufflerint amoribus iste autem ter deinceps. Si hanc uitam elegent, post milie annos circum uoluant, & sic alata atque penna, in tribus annorum milibus tandem peruenient: alia uero postquam hanc uitam exierint, aut sub terra damnata puniuntur, aut in celo aliquem locum letat, congrue uter huic uite conuersantur: & post milie annos ad quamcumque uitam elegent, utraque revertuntur. Descendent enim etiam in bestiarum corpora, & ex his alia periodo rufus corpora hominum ingrediuntur. In libris autem de Republica: Ab Orpheo dicitur anima cygnū uitam, muliebris odio generis, quoniam à feminis occisus, nolebat feminineum rufus uterum intrare, electam fuisse, sed cygnus ait, humanam uitam elegit. Hac ceteraque huiusmodi scribens, non Hebraeos, sed Aegyptios in hoc fuit securus, quod certe non fecisset, si ueritas effet amicus, quam fallitatem non grauarem refutare, si ratione aliqua niteretur. Nunc uero quoniam ipse libi disidet, relinquitur. Nam ut alibi ostendimus, impias animas apud inferos aternaliter puniri scribit. Et ex his que modo diximus, ex sententia sua corpus eligere possit, plas autem in sempiternum in insulas beatorum protectas feliciter uiuere, in alijs & in Gorgia scripit. Quomodo igitur in corpora redeunt? Sed hoc quoniam manifeste falsum contemnendum potius est, quam refutandum. Illa uero sua opinio, qua rationale anima ex diuina & ex passiva quadam atque irrationali composita esse arbitratur, à multis etiam Platonis interpre neglecta est. Seuerus enim Platonicus in libro de Anima his verbis Seuerus Pla- hanie positione Platonis agreditur: Si ex passibili atque impassibili substantia diuinatus anima constituta est, quasi ex albo & nigro, medius qui. lophus. dam color, necesse est tempore disperpari: extremis eam penitus dissipari. Quare non immortalis, sed mortalis anima erit. Conceditur enim, quæcumque natura sine contrario non sunt, spacio tandem temporis dissipari. Si ergo anima quoque ex impassibili atque passibili substantia facta est, necesse est quemadmodum siccari ab humido, calidum à frigido, leue à gravi, dulce ab amaro, album à nigro, sic & ipsam tempore distrahi, soluta contrariorum compagine, cum unumquodque ad naturam suam necessario tendat. An non uidemus quod graue est, quamvis à leuiore uictum eleuetur, deferri tamen & ascendiendi tarditatem atque difficultatem leuiori coniunctione affriterius, ac similiter leue quamvis deferti cogatur, ad superiora tamen nititur? Quocunque enim a duobus contrariis coniuncta sunt, impossibile est eodem modo semper manere. Sed non est certe anima ex duobus contrariis composita, sed simplex natura atque incorporea: unde Plato recte immortalē eam putauit. Verum quoniam ex sinna & corpore confare hominem ab omnibus dicitur, ac passiones quae nobis sponte, contraque accidunt, anima passiones esse dicuntur. Hoc ergo multi seduci, passibilem substantiam eius corporalem mortalemque opinant sunt. Plato uero impassibili eius natura passibilem substantiam annexere coactus est. Quod autem altera res habet, à uituitibus ipsius anima actius conobas ostendere. Hęc de anima sufficiant:

Platonis de anima doctrinam partim probat Eusebius, partim damnat. Quod immortalem esse animam, Dei, imaginem coniuncti, confitentiam sibi monet. Commentum autem utriusque etiam contra christianos reprehendit. Elias subtilis Pythagorice et platonice uero in Micylo Luciani Samotraciensis reportes, in fine capituli etiam illud Platonis dogma coniuncti, *Qui Christus dicit de ore eius, quia partim est homo, et partim spiritus dei, et non potest esse carnem et sanguinem continere, et non potest esse spiritum et uerbum dei.* ut ipsum Platonus hereticus est. Argumenti, quo Seuerus Platonicus illud exquirit, hec sententia: *Si contraria, possibilis uidelicet et impossibili substantia diuinus anima*

S 5 confituta

confituta est, tum necesse est dissolutus aliquando. Nam que ex contrariis compofita sunt, ea dissoluta sua tempore, non dubium est. Atque anima immortalis est & dissolutionis expers. Ego non est conscientia, ut eam εγένετος καὶ τούτου διάς οὐσία.

Quod non recte de calo Plato censit. Cap. XI.

DE celo uero ac stellis, quāmuīs à patre omnīū hebreis similiter pro ductas afferat quasi deos, tamen cœlestes cunctas colendas consulti, sic in Epinomide dicens: Cœlum, inquit, sicut omnes alios daemones atq; deos honorare oportet, & uota ipsi apprimit facere. Et post pauca: Deos uisibiles maximos, colendissimos, perspicacissimos, ac omnino primos stellarum naturam dicendum est, deinde daemones colendi sunt. Quomodo autem si haec omnia facta sunt, ut ipse alibi testatur, sicut in superioribus diximus, deorum cultu honoranda sunt: cum ille solus creator omnium secundum ueritatem scripturae q; autoritatem colendum sit. Hæc perfringere placuit, ut uideas quām rectissimè à nobis Hebraeorum scripturæ planicæ philosophiæ præpositam esse. Ex his autem, quea nos scripsimus, facile uniuscūq; cetera compieret, que tetigimus, non ut Platonem acculemus, quem summopere admiramus: sed ut ostendamus quanto ipse differat à Mosaïca & prophetica ueritate. Nam si quis accusare uellet, multa certe in eo inuenire posset, quām sunt quāe de mulieribus in libris de Republica scripsit.

Scholia in Cap. XI.

Non modo cœlum, & cœlestia corpora, in numeris Deorum retulit Plato, sed etiam cultu eadē, quo Deum, coli uolunt. Quid autem magis indignum, quam si ijs rebus diuinis honores assignes, quas in creaturam numero esse intelligi. Vide quae de hac impietate scribit Paulus, Rom. 1, 26.

Quod de mulieribus sensu Plato. Cap. XI.

Psal. 127. **Q**uod nonnulla referre, alienum non est: Forsan, inquit, siquid præter confutudinem dixerit, ridiculum tibi uideatur. Quid enim insutatus quām mulieres in gymnasii nudas, nec solum iuuenes, sed etiam a-nus cum uiris luctantes uidere. Et subiungit: Si quis autem irridet, quoniam gratia uitritissimæ mulieres exerceantur, is quām utilis sit res ista, non intelligit. Similia & in septimo de Legibus præcipit: Lex enim mea, inquit, quæcumq; masculi tribui, eadem etiam mulieribus exercita tribuit, nec unquam ipse dixerim equitare, armari mouere, ita uitorum esse, ut à mulieribus aliena sint. Hæc longe remota a uera Hebraeorum disciplina, quis non videbit? Non enim non dico mulierum, sed nec uirorum quidem viribus absq; nutu diuino præclarissime res geruntur. Nisi enim Deus, inquit, ædificaverit domum, inuianum laborauerunt qui edificant eam. Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam. Mirabili autem ille philosophus, in gymnica mulieres certamina deducere non ueretur. Mulieres, inquit, adolescentulæ nudæ, cursu & equis certent. Quæ uero quantum decimum annum excellerint, amicti conuentient uelut in certamine rursus descendant: In alijs quoque certaminibus, quæ ad uiros spectant, ut in luctatione & iactu lapidum, in arcu & funda, & similibus, non uiros solum, sed etiam mulieres adhibere præcipit. In solemnitatibus etiam nudas, in sexto de Legibus, adolescentulas cum nudis iuuenibus tripudijs saltare iussit. His illa quæ in libris de Republica de communitate mulierum dicta sunt, addenda mihi uidentur. Lex, inquit, ponenda est, ut mulieres uiris omnibus communes sint, nullaq; cum uno solummodo habitate possit: hoc enim modo filii quoque communes putabantur, nec pater filium suum, nec filius patrem cognoscet. post pauca: Non tamen quibusvis mulieres communiter subiunctionis, sed potestat principum totam rem committendam arbitramur, ut quemadmodum pecupias

pecunias publicas dignè distribuunt, sic mulieres quoque fortibus utris, utrūque dignitate tribuant. Multa huiuscmodi sunt apud eum, imo multa etiā in turpiora, quæ negligenda potius, quam scribenda duximus. Sed ut quantum distemper humana quamvis præcipui philosophi à mente Mosaicæ, quæ diuinitas docebat, apertius uideas, leges Platonis de cæde cum Mosaicis conferas.

Scholia in Caput XII.

Tripissimas Platonis leges de Mulieribus, carum exercitijs, choreis, habitu & alijs rebus, merito reprehendit Euclibus, ut qui eas à spiritu uertiginis & impuritatis dictatas esse, & cum honesta te ex diametro pugnare, facile animaduerteret,

Leges aliquæ Platonis. Cap. XIII.

Quod uocunc, inquit, Deus de furto & de fure dixerit, Id diligenter ciuitas oraculum Dei secura faciat. Et siquidem liber aliquis iudicium fecerit, gloriā uitrius aequalitati uero sciens non dixerit, infamis esto. Seu si quid in dixerit publice, domino eius pecunia referatur, ipse autem liber isti uero scierit & obtineat, morte supplicium luat. Morte crudelissime (iudicio quidem meo) non indicente puniri præcipit, cum eos qui furta homicidijs commiserint, uiuere patiatur, ac à domino interfici seruum pro nihilo puteat. Purgetur, inquit, siquis serum suum occiderit: si uero ira concitatus alienum obtruncauerit, duplum domino reddat. Si quis autem librum hominem non præmeditatione atq; infidelijs, sed repente ira commotus interemerit, cu; ea fecerit, que illi factienda sunt, qui ab ipso ira occiderit, duob; ad domandā iram exulet annis. Qui uero infideli hominem exceptit, hac & alia similiter faciat, & exulet non duobus, sed tribus annis. Quod si post exilium rursus hominē interficerit, perpetuo exulet. Parētes si filium uel filiam interficerint, tribus exulet annis: cumq; redierint, conuerteri iure simul nō permittantur. Vir autem si uxore, aut è conuerso necauerit, triennio similiter exulet. cumq; redierit cum liberis suis non conuerteret. Frater si fratrem, aut soror si soror similiter. Quod si frater in defensione principis fratrem quasi hostem interficerit, mundus sit. Similiter quemcumq; aliquis seipsum defendendo trucidauerit, mundus sit, præterquam si seruis pro defensione sua liberum interficerit de quo ea statuimus, quæ de particida, qui parentes scilicet interficerit, dicta sunt. Hæc si Mosaicis conferas, humana uidebuntur ad diuinam conferri. Si quis, inquit, percutserit sponte hominem, & percussus deceperit, morte moriatur: si uero non sponte percutserit loca dabo quò fungiendi est. Siquis dolo atq; infidelijs hominem interficerit, etiam ab altari, siu illo refugerit, ad mortem rapiatur. Qui patrem aut matrem uerberat, moriatur. Si qui in iurgio lapide aut pugno percutserit hominem, si homo non morietur, damnum & medicamenta restituet qui percutserit. Si seruis aut serua in manibus dominii dum ab eo uerberetur interficerit, ultione dominus uincit ab eo: si uero diem unum uel duos superuixerit, non uindicabitur: argentum enim eius est. Si quis serui aut serue oculum eruerit, libertatem ei pro oculo dabit. Hæc Moses. Illa etiam non est ab ea audire, que de rebus minimis inhumaniter Plato sanctit: Si quis, inquit, sicut aut uiam ablique consensu patroni accepit, quoniam quæ sua non sunt acceptit, dannetur. Quod si seruis quispiam fecerit per singulas sicut atque raccemos, aequalia numero uulnera patiatur. Hæc certe magnificamente Platonis digna non sunt. Sed audi modò uicissim, atque cognosc quām humanissimè atque diuinè Moses: Si introiueneris, inquit, in uineam proximi, comedes uiam & implebis animam tuam, nihil autem exportabis. Et tunc: Si in messem proximi tui ueneris, non immittas falcem, sed spicas in ma-

in manibus tuis colligas: si metendo manipulum oblitus fueris in agro, non reuenteris ad accipendū: inopi relinquas, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus, in uindemia non reuenteris ad uindemandum iterum, inopi erit si quid relictum est. Innumerabilia in Platone sunt, quae reprehendi possunt, sed ea quæ dicta sunt, satis multa esse opinor ad ostendendum iure nobis laudata Platonis antefieri.

Scholia in Cap. XIII.

A Ntiuobes in Legum Politicarum. Moysi & Platonis, in hoc capite eo consilio instituit Eusebius, ut quantum diuina humanis praefant, tanto maioris illa quam has faciamus. Exempli autem gratia leges de peccatis surti, homocidij, patricidij, fraticidij, uxorcidij, fratribus agnitorum, proponit, & Mosaicus leges plenas iusticie & humanitatis, Platonicas autem quafdam iniustas, inhumanas & crudelias esse, ostendit.

LIBER DECIMVS Q. VARTVS.

ARGUMENTVM IN LIBRVM XLIIE Eusebi de Preparatione Euangelica.

OTIVS decimquarti libri synopsin, syllogismo in hunc modum complecti possunt eruditis lectores. Nemo prudens similem interpretabitur, si qui ueritatis similes, sibi ipsi uicem consentiente, nusquam contradicentes, & à sapientissimis sanctissimisque uiris traditam doctrinam, ommissa & neglecta noua, & disconde hominum excavarorum doctrina, roto preter amplieantur. Atqui doctrina Hebraeorum ueritatisima est, sibi p̄egregie consentientes: Econtra uero Philophorum dogmata nuper nata sunt &c. Ergo non est fideibus uito uertendum, quod haec prudenter repudiata, illam utiliter percepunt. Minorem probat multis malis. Veterem esse ex eo aſtruit, quod ea à Patribus & Prophetis, multis ante natō Philoſophus feculsi, tradita est. Symphoniam & conſenſum ciuiſ, perantiches in monſtrata Ethnica Philoſophia ſuę ſuę, probat. Factum autem ostendit ut inualeſcente opinionum uarietate & pugnantia, alii in factis diuini hoſtilibus odij decarent, alii in uero ſuę ſuę laudent. Precipue autem Platonicorum ſuccēſſiones, quinque Academias, noua dogmata exigit, designans dogmata partes de quibus illos non conuenientebat.

PRO O M I V .

Nunc aliorum quoq; philophorum ſectas, immo uero nugas compendioſe ponamus: quorum errores non à meipſo, ſed contradictione & pugna inter eos mirabiliter cognoscere. Quos quando inter ſe, aut cum alijs comparo, non facile negauerim, illos claros ſuiffe uiros. Quando uero Hebraorum theologis atq; philophoris comparo, & doctrinam doctrinæ illorum conſero, caduca & fruola omnia que philophi excoſgitarunt, mihi uidentur. Nec mirum, illa diuinitus edita ſunt, hæc humanitas.

Scholia in Preparationem libri XLI.

Cum in precedenti libro, facta ærte Hebreorum, doctrinae Platoniſ & Hebreorum, de eius conſefcioſe & diſcrepancia egiffet: Nunc in hoc decimoquarto libro, ceteris Philophorum atq; eis & opinioneſ deſcribit, eodem plane quo ſuperiora omnia, conſilio. Quis enim non intelligat, illud doctrina genu ceteris eſſe anteferendum, quod & diuinitus patefactum eſſe, & uile eſſe ad uitam & mortes recte formando, & quo uelut è diuine quodam copia corru. Philophorum coryp; ei optimam Philophoris ſue partem ſumpferunt.

Q. 80

LIBER DECIMVS Q. VARTVS.

285

Quod omnes inter ſe philosophi repugnant, contraria, quod nostra omnes concordant. Cap. I.

I Deo ut non simus accusandi, si Grecoſum doctrinam despiciimus, & Hebraorum ſcripturam amplectimur, operæ preceum eſt ad hanc præparationem euangelicam diuerſas atq; inter ſe contrarias multarum in philoſophia hærefum opiniones uidere, ipſosq; philoſophos uerbis ambitioſe ſibipſis pugnantes. Plato enim ille omnes qui ante ipſum fuerunt, reprehendere acriter lebat. Platonem deinde ac Platonicos alij increperunt, & ipſi ſtones muſe Peripateticos perfecuti ſunt: & Peripatetici rufiſ eos nihil ſcire, nihilq; dicere putabant. Stoici ab alijs deridentur, & ipſi ceteris illudere non uerenatur, ita ut iam non lingua & calamo ſolum, ueremetiam manibus prælium geratur. His Pythagoram, Anſtippum, Metrodorum, Protagoram, Xenophanem, Parmenidemq; addemus: nec uoluptatis defenorem Epicurum prætermittamus. Hos omnes ita redarguemus, ut alterius armis in alterum utamur. Sic enim inutilis eſſe disciplina ipſorum luce clarius uidebitur. non dicimus quia Graecos odio habeam, aut quia eloquentiam eorum contemnam, ſed quia falſo accusare reprehendimus me uideo, quod falsam ac fabulam Hebraorum ſcripturam elegimus. Quomodo enim falſa eſt Hebraeoſrum doctrina, qui ab initio humana uitia ueram philoſophiam, & pietatem eſſe Hebraeoſ & inuerterunt, & in temeratum conſeruerunt, qui nihil unquam addiderunt, aut detraherunt his quæ ſummi uiri ſcriptis ediderunt. Princípio enim nam sapientissimus ille Moſes, quem omnibus Graeciſ multo antiquore in superioribus demonſtrauimus, nihil omnino ex hiſ mutauit, que ſincera in ſcriptura ſutorum maiorum theologia tradiſt, præterquam quod uenidi discipli ueretis & nam temporibus atque hominibus illis conguam diuinitus fanxit, & qui noui teſtaſ multis poſt eum uixerunt prophetæ, ne unicum quidem uerbum, menti nulla aut Mosaicæ legi, aut theologia pifcorum à Moſe conſcripta, incongruens discordia, minusque contentaneum dixiſſe inueniuntur. Christiana quoq; ueritas à ſcriptura ludorum profecta, ita ei congruit, ſi recte intelligitur, ut nulla repugnantia excogitari poſſit. Talia igitur noſtra ſub una ſententia, una uoce a primis, qui ante Moſem fuerunt, à medijs qui ſciliſt à Moſe uſq; ad Chriſtum ruſilarunt: à nouiſſimis diuinitus dico Chriſti, qui ueram pietatem, id eſt Salvatoris noſtri doctrinam uirtute ac grata ipſius connixi in lucem ediderunt, prædicantur ac confirmantur. Vniuerſumq; orbem magis indies florentem fide confiſcimus, nec imperatorum edicta, nec hoſtium infidela, nec inimicorum gladij præualer potuerunt. Genuit uero præclarus illa philoſophia quem unquam ſuctum produxit: nam quemadmodum qui ante Platonem fuerunt, ab ipso deridentur, mox ipſius Platoniſ uerbis auctoribus. Protagoram enim, Heraclitum, Empedoclem, & Parmenidem idcirco redarguit, quia diſſentientes inter ſe mantefſe uidentur, quamvis Protagoras omnino impius, qui nullū eſſe Deum opinatus eſt. Sic enim in libro de diis edito ab eo ſtatiu incepit. Nefioſ, inquit, diſſint: nec, qualiforū ſint, cognoscere poſſum: Democritus uero, qui Protagoram docuit principia rerum, inane ac plenum eſſe dicebat, plenum ens & ſolidum uocabat in ane uero ac vacuum, non ens, afferitq; non magis ipſum ens eſſe, quām non ens. Ab aeterno enim, inquit, in uacuo continuè atque uelociter entia mouentur. Heraclitus uero principia rerum ignem putavit, ex quo uniuersa fieri, & in quem resoluti uicissim arbitratus eſt: tempusq; reſolutionis omnis um in ignem determinatum eſſe ait, & generationis ex eo ſimiliter. li omnes cuncta moueri afferuerunt. Parmenides autem Eleata, unum eſſe uniuersum affirmat, non genitum, neque mobile, pila quoque figura conglobatum.